ՀՀ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ, ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ, ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ԵՎ ՍՊՈՐՏԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

«ՎԱՆԱՁՈՐԻ Հ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ» ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

Հաստատված է ամբիոնի նիստում

___Հայոց լեզվի և գրականության_____

ամբիոնի անվանումը

Ամբիոնի վարիչ՝ Բաբուռյան Հ. Ռ. /Ա.Ա.Հ/

Արձանագրություն № __8__

«_23_» __հունվար__ 2024թ.

ՀԼԳ/բ–002 «ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԼԵԶՎԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ» ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ

Դասիչ, դասընթացի անվանում

ՈՒՍՈՒՄՆԱՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ՓԱԹԵԹ

Մասնագիտություն՝ **011401.00.6** Մասնագիտական մանկավարժություն

/դասիչ, մասնագիտության լրիվ անվանումը/

Կրթական ծրագիր՝ **011401.19.6** Հայոց լեզու և գրականություն

/դասիչ, կրթական ծրագրի լրիվ անվանումը/

Որակավորման աստիճան՝ Մանկավարժության բակալավր

/բակալավր, մագիստրատուրա/

Ամբիոն՝ **_____Հայոց լեզվի և գրականության_____**

/ամբիոնի լրիվ անվանումը/

Ուսուցման ձևը՝ **_____առկա_____**

/առկա, հեռակա/

Կուրս/կիսամյակ առկա **_____4-րդ կուրս, 2-րդ կիսամյակ_____**

Դասախոս(ներ) ՝ **Դավիթ Գյուլզատյան**

/անուն, ազգանուն/

էլ. հասցե/ներ՝ _davitgiulzadyan@gmail.com_

Վանաձոր – 2024 թ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. Դասընթացի դերը կրթական ծրագրով սահմանված խնդիրների լուծման գործընթացում
2. Դասընթացի նպատակը և խնդիրները
3. Դասընթացին մասնակցելու նախնական մուտքային գիտելիքները, կարողությունները և հմտությունները
4. Դասընթացի կրթական վերջնարդյունքները
5. Դասընթացի դերը կրթական ծրագրի շրջանավարտների գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձևավորման հարցում ըստ աշխատաշուկայի պահանջների
6. Դասընթացի ծավալը, ուսումնական աշխատանքի տեսակները, արդյունքների ամփոփման ձևերը
7. Ուսումնական աշխատանքները տեսակները
8. Դասավանդման մեթոդներ
9. Ուսումնառության մեթոդները
10. Դասընթացի համառոտ բովանդակությունը, ուսումնական աշխատանքի ծավալը
11. Ուսումնամեթոդական գրականության ապահովման քարտ
12. Դասընթացի ուսումնամեթոդական քարտ
    - 12.1. Դասախոսությունների ուսումնամեթոդական քարտ
    - 12.2. Գործնական աշխատանքների /սեմինար պարապմունքների ուսումնամեթոդական քարտ
    - 12.3. Ինքնուրույն աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ
13. Դասընթացի նյութատեխնիկական միջոցների ապահովում
14. Գնահատում
    - 14.1. Ուսանողների գիտելիքների ստուգում
    - 14.2. Հարցաշար
15. Դասընթացի համառոտ նկարագրիչ

ԲԱՑԱՏՐԱԳԻՐ

1. Դասընթացի դերը և տեղը կրթական ծրագրում[1].

«Ընդհանուր լեզվաբանություն» առարկայի ուսումնամեթոդական փաթեթը կազմված է բակալավրիատի հիմնական կրթական ծրագրով «Հայոց լեզու և գրականություն» մասնագիտությունների կրթական չափորոշիչների հենքով կազմված ուսումնական պլանի պահանջների, առարկայի բաղադրիչների հիման վրա և նպատակաուղղված է բակալավրական կրթության կազմակերպման, դասավանդման որակի բարձրացմանը:

2. Դասընթացի նպատակը և խնդիրները.

Դասընթացի նպատակն է ներկայացնել ընդհանուր լեզվաբանության առանցքային հայեցակարգերը՝ լեզվաբանության պատմության շրջափուլերի կազմավորման վրա էական ազդեցություն թողած լեզվաբանների ուսմունքների մեկնությամբ, համապատասխան նյութերը մատուցելիս ուսանողի ուշադրությունը հրավիրել այդ խնդրում հայ լեզվաբանների ունեցած դերի վրա: Կարևոր է գիտակցել տալ լեզվաբանության պարբերացման տարբեր փուլերի ներքին տրամաբանությունն ու փոխկապակցվածությունը, գիտությունների զարգացման զորութենությունն ու սրանով պայմանավորված՝ միջգիտակարգերի առաջացումը և դրանց աղերսները: Այս ամենի նպատակն էլ լինելու է ուսանողին պրպտումների մղելը՝ ընդհուպ մինչև նրա մեջ լեզվաբանությունը կյանքի հետ կապելու հմտության ձևավորումը: Սա էլ կօգնի ուսանողին՝ ինչ-որ առումով լեզվաբանական հոտառության ձեռքբերմանը, նույնիսկ այս գիտության մեջ հեռանկարային կանխատեսումների հասնելուն:

3. Դասընթացին մասնակցելու նախնական մուտքային գիտելիքները, կարողությունները և հմտությունները /դասընթացները/.

«Ընդհանուր լեզվաբանություն» առարկայի ծրագիրը յուրացնելու համար ուսանողը պետք է ունենա բակալավրի ծրագրերով նախատեսված լեզվաբանական գիտակարգերի իմացություն և լեզվական իրակությունները գնահատելու կարողություն:

4. Դասընթացը ձևավորում է հետևյալ կրթական վերջնարդյունք(ներ)ը[2] և /կամ գիտակությունները (կոմպետենցիաներ).

«Ընդհանուր լեզվաբանություն» դասընթացի ուսումնասիրմամբ ուսանողից ակնկալվող վերջնարդյունքներն են.

- *<u>Առարկայի ուսուցման շնորհիվ ուսանողը պետք է իմանա</u>* ՝

---

[1] Ներկայացվում է դասընթացի կարևորությունը տվյալ կրթական ծրագրի խնդիրների լուծման հարցում և տեղը ուսումնական պլանում ըստ կրթաբլոկների:

[2] http://www.vsu.am/karg/ararkayakan-nkaragir-17.pdf

Լրացվում է «Առարկայի նկարագրի մշակման ռազմավարության» կոմպետենցիաների ցանկին համապատասխան:

ա) լեզվաբանական ուսմունքների պատմությունը և դրանց տիպաբանությունը, լեզվաբանության պարբերացման սկզբունքները և նորագույն պարբերացումը,

բ) լեզվի գոյամակարդակների և ստորակարգային մակարդակների հարաբերակցությունը, լեզուների համակարգային և կառուցվածքային օրինաչափությունները,

գ) լեզուների ծագումնաբանական և տիպաբանական առանձնահատկությունները,

դ) լեզվական համակարգերի և ենթահամակարգերի հարաբերակցությունը, լեզվի բնութագիրը՝ տարբեր հայեցակետերով,

ե) լեզվի նշանային բնույթը, լեզվական գոյամակարդակների նշանային բաղադրությունը՝ ըստ նշանակյալ / նշանակիչ բևեռների և դրանք կամրջող նշանակման հոգեկան պահի,

զ) լեզվական և արտալեզվական ոլորտների հարաբերակցությունը, դրանց նշանային պայմանավորվածությունը,

է) լեզվաբանության մեջ գործադրվող մեթոդները՝ ըստ ընդհանուր տրամաբանական, բուն լեզվաբանական և միջգիտակարգային շերտավորումների։

- *<u>Առարկայի ուսուցման շնորհիվ ուսանողը պետք է կարողանա</u>* ՝

ա) հիմնավորել և իմաստավորել 5.1 կետում նշված ողջ իմացական պաշարը,

բ) կատարել հետազոտական աշխատանք՝ կիրառելով անհրաժեշտ մեթոդ(ներ),

գ) գնահատել լեզվական հորինվածքը՝ բոլոր գոյաձևերի, գոյամակարդակների և ոլորտների բեկմամբ։

- *<u>Առարկայի ուսուցման շնորհիվ ուսանողը պետք է տիրապետի</u>* ՝

ա) լեզվաբանական ուսմունքներին,

բ) լեզվաբանության պատմության պարբերացման տեսություններին,

գ) լեզվաբանական ուսումնասիրությունների մեթոդաբանությանը,

դ) լեզվաբանական քննություն կատարելու պահանջներին,

ե) լեզվի ծագման տեսություններին,

զ) աշխարհի լեզուների դասակարգման սկզբունքներին,

է) լեզվաբանական միջգիտակարգերին,

ը) լեզվական միավորների և հարաբերությունների կաղապարման սկզբունքներին:

Դասընթացի ուսումնասիրման արդյունքում ուսանողը ձեռք կբերի հետևյալ գիտակությունները.

<u>Ա) Ընդհանրական գիտակություններ</u>

Գործիքային <u>գիտակություններ</u> (ԳԳ)՝

<u>ԳԿ1</u> վերլուծելու և համադրելու ունակություն,

ԳԿ4 մասնագիտական ոլորտի գիտելիքների հիմունքներ,
ԳԿ9 խնդիրների լուծում,
ԳԿ10 որոշումների ընդունում:
Համակարգային գիտակություններ (ՀԳ)՝
ՀԳԿ1 գիտելիքները գործնականում կիրառելու կարողություն,
ՀԳԿ2 հետազոտություններ կատարելու ունակություններ,
ՀԳԿ3 սովորելու ունակություն,
ՀԳԿ8 ինքնուրույն աշխատելու ունակություն,

Բ) Առարկայական (մասնագիտական) գիտակություններ (ԱԳ)

ԱԿ2 հստակ հաղորդել ստացված հենքային գիտելիքները,
ԱԿ4 ցուցաբերել առարկայի ընդհանուր կառուցվածքի և առանձին մասերի միջև կապերի իմացություն,
ԱԿ6 կիրառել տվյալ առարկային բնորոշ մեթոդները,
ԱԿ11 տիրապետել ինքնուրույն հետազոտության մեթոդներին և կարողանալ մեկնաբանել հետազոտության արդյունքները,
ԱԿ14 տիրապետել տվյալ մասնագիտական մակարդակում պահանջվող գիտակություններին:

5. Դասընթացի դերը կրթական ծրագրի շրջանավարտների գիտելիքների, կարողությունների և հմտությունների ձևավորման հարցում ըստ աշխատաշուկայի պահանջների[3].

«Ընդհանուր լեզվաբանություն» դասընթացից ձեռք բերված գիտելիքները և հմտությունները շրջանավարտը կարող է կիրառել մասնագիտական գործունեության ընթացքում, ասպիրանտուրայում կրթությունը շարունակելու և բանասիրության բնագավառում գիտական հետազոտություններ կատարելու նպատակով:

6. Դասընթացի ծավալը, ուսումնական աշխատանքի տեսակները, արդյունքների ամփոփման ձևերը

Չափանիշ	Առկա ուսուցման համակարգ
Դասընթացի ընդհանուր աշխատատարությունը (կրեդիտ /ընդհանուր ժամաքանակ)	4 կրեդիտ/120 ժամ

Աշխատանքի տեսակը	ժամաքանակ
Դասախոսություն	20
Գործնական աշխատանք	32
Ինքնուրույն աշխատանք	68

[3] Նշվում է, թե տվյալ դասընթացի յուրացման, ամփոփման արդյունքում ձեռքբերված գիտելիքները, հմտությունները և կարողությունները աշխատաշուկայի որ բնագավառներում և ոլորտներում կարող է շրջանավարտը կիրառել :

Ընդամենը	120
Ստուգման ձևը (ստուգարք/ ընթացիկ քննություն/ հանրագումարային քննություն)	ընթացիկ քննություն /գրավոր և բանավոր/

7. <u>Ուսումնական աշխատանքների տեսակները</u>[4] .

- **Դասախոսությունը** դասախոսի կողմից դասընթացի ծրագրի շրջանակներում գիտական-տեղեկատվական թեմայի վերաբերյալ տրամաբանորեն կառուցված, հետևողական ու պարզ խոսքի շարադրանքն է, որի նպատակն է ուսանողին տալ համապարփակ գիտելիքներ: Դասախոսը վերլուծում, մեկնաբանում է թեմայի առավել կարևոր, դժվար ընկալելի, հանգուցային հարցերը: Դասախոսությունը ուսանողի առջև ուրվագծվող գիտական մի ճանապարհ է, որը նա կարող է միայն անցնել գիտական գրականության ընթերցանության, ուսումնական բնույթի այլ պարապմունքների և ինքնուրույն կատարած աշխատանքների շնորհիվ: Դասախոսը պետք է խթանի ուսանողի ակտիվ իմացաբանական գործունեությունը, նպաստի նրանց ստեղծագործական մտածողության ձևավորմանը: Ուսանողը նույնպես պետք է լինի դասախոսության ակտիվ մասնակից: Ուսանողը դասախոսությանը ներկայանալուց առաջ պետք է ծանոթացած լինի տվյալ դասին ներկայացվող թեմային, որպեզի կարողանա մասնակցել ուսումնական գործընթացին:
- **Գործնական աշխատանքների** ժամանակ ուսանողը կատարում է լսարանային աշխատանք՝ դասախոսի անմիջական ղեկավարման ներքո: Գործնական պարապմունքները անցկացվում են գործնական խնդիրների լուծման, առաջադրանքների իրականացման, թեստերի, իրավիճակային վերլուծությունների, գործարար խաղերի, խմբային աշխատանքների, տնային առաջադրանքների, ուղեղային գրոհների, ինտերակտիվ ուսուցման միջոցով՝ տեսական գիտելիքները կիրառելու, գործնական ունակությունների և հմտությունների ձեռքբերման և ամրապնդման նպատակով: Դասախոսն առաջադրում է գործնական պարապմունքների թեման, նպատակը, խնդիրները, այն հարցերը, որոնք պետք է լուծել գործնական պարապմունքի ընթացքում, գործնական պարապմունքի անցկացման մեթոդները և պատասխանում է ուսանողների տված հարցերին:
- **Ինքնուրույն աշխատանքը** ուսանողների ուսումնական, գիտահետազոտական աշխատանքն է, որն իրականացվում է դասախոսի առաջադրանքով և մեթոդական ղեկավարությամբ, բայց առանց նրա անմիջական ղեկավարության:

  Ինքնուրույն աշխատանքի տեսակներն են[5]՝
  - <u>Ռեֆերատ</u> – ուսանողների ինքնուրույն գրավոր, որտեղ ուսանողը շարադրում է որևէ հարցի կամ թեմայի էությունը՝ հենվելով գրական աղբյուրների վրա (դասագրքեր, ձեռնարկներ և այլն):
  - <u>Էսսե</u> – արձակ ստեղծագործություն՝ քննադատության և լրագրության ժանրի որևէ խնդրի ազատ վերլուծություն:
  - <u>Ինքնուրույն աշխատանք համացանցում</u> – նոր տեղեկատվական տեխնոլոգիաները

[4] Թողնել այն տեսակը, որը տվյալ դասընթացի դասավանդման համար նախատեսված է: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

[5] Թողնել այն տեսակը, որը տվյալ դասընթացի դասավանդման համար նախատեսված է: Դասավանդողը կարող է նկարագրությունը փոխել կամ լրացումներ կատարել:

կարող են օգտագործվել հետևյալ նպատակներով՝ համացանցում անհրաժեշտ տեղեկատվության որոնման համար, երկխոսություն համացանցում, թեմատիկ ցանցային էջերի օգտագործում:

- **<u>Աշխատանքային տետր</u>** – նախատեսված է ուսանողների ինքնուրույն աշխատանքների համար և թույլ է տալիս գնահատել ուսումնական նյութի յուրացման աստիճանն ուսանողների կողմից:
- **<u>Զեկույց</u>** – որևէ գիտական կամ հետազոտական թեմայի շուրջ կատարած եզրակացությունների, ստացած արդյունքների ներկայացում ուսանողի կողմից:

8. **Դասավանդման մեթոդներներն են՝** հիմնահարցային դասախոսություն, դասախոսություն-երկխոսություն, դասախոսություն-քննարկում, գործնական աշխատանք՝ անհատական աշխատանք, գործնական աշխատանք՝ խմբային աշխատանք:

9. **Ուսումնառության մեթոդներն են՝** մտքերի քարտեզագրում, խմբային քննարկում, իրադրությունների վերլուծություն, աղյուսակների և դասակարգման, համեմատման և համակարգման ուրվապատկերների կազմում, հետազոտության արդյունքների վերաբերյալ եզրակացության ներկայացում:

10. Դասընթացի համառոտ բովանդակությունը, ուսումնական աշխատանքի ծավալը՝ ըստ բաժինների և թեմաների[6].

Հ/Հ	Թեմա (բաժին)	Ուսումնական աշխատանքի ժամաքանակն ըստ տեսակների		
		դասախոսություն	գործնական աշխատանք	Ինքնուրույն աշխատանք
1.	Ներածություն։ Ընդհանուր լեզվաբանության տեղը լեզվաբանական, բանասիրական, նշանագիտական, իմաստասիրական գիտությունների համակարգում	1	2	4
2.	Լեզվաբանության պատմության պարբերացումը	1	2	4
3.	Վիլհելմ ֆոն Հումբոլդտի տրամախոսական միաչափությունը և լեզվաբանության՝ որպես ինքնուրույն գիտության հիմնադրումը. լեզվաբանության կազմավորման համադրական շրջանը	2	2	6
4.	Ֆ. դը Սոսյուրի համակարգային–վերլուծական լեզվաբանության շրջանը (երկչափ սկզբունք)	2	2	6
5.	Լեզվաբանության պատմության նորագույն փուլը. բազմաչափ սկզբունք. Է. Աթայանի գերհամարադրական լեզվաբանությունը	2	2	6
6.	Լեզվի գոյամակարդակների ըմբռնումը. լեզվի տրամաբանական, հոգեբանական և նյութական շերտերի հարաբերակցությունը	2	2	6
7.	Լեզվի գոյամակարդակների և ստորակարգային մակարդակների հարաբերակցությունը։ Կաղապար և հանրույթ	1	4	4
8.	Լեզվի ստորակարգային մակարդակների վերանայման անհրաժեշտությունը՝ նորագույն լեզվաբանության լույսի ներքո	1	2	6
9.	Համամակարդակայնության խնդիրը։ Հիմնային, շարային և վերասացական մակարդակների և	2	4	6

[6] Նման է օրացուցային պլանին։

	մակարդակային հասկացությունների, պատկերացումների ու միավորների հարաբերակցության խնդիրը			
10.	Ներքին և արտաքին լեզվաբանություն: Գերլեզվաբանությունը և նրա բաժինները: Միջլեզվաբանական գիտակարգեր	2	2	4
11.	Լեզվիմաստասիրության և լեզվանշանագիտության փոխհարաբերությունը	2	2	6
12.	Լեզվաբանական մեթոդաբանություն: Մեթոդների տիպաբանությունը	1	4	6
13.	Լեզվաբանության հեռանկարները	1	2	4
ԸՆԴԱՄԵՆԸ		20	32	68

11. Ուսումնամեթոդական գրականության ապահովման քարտ

հ/հ	Անվանումը/հեղինակ	Հրատարակության տարի
Պարտադիր գրականություն (ՊԳ)		
1.	Է. Աթայան, Լեզվական աշխարհի ներքին կերպավորումը և արտաքին վերաբերությունը	1981
2.	Է. Աղայան, Լեզվաբանական հետազոտություններ	2003
3.	Դ. Գյուլզատյան, Լեզվի ստորակարգային մակարդակների զոյամակարդկային տեղայնացումը	2019
4.	Գ. Ջահուկյան, Լեզվաբանության պատմություն, հ. I, II	1960, 1962
5.	Ֆ. դը Սոսյուր, Ընդհանուր լեզվաբանության դասընթաց	2008
6.	Новое в зарубежной лингвистике. Вып. XXV, Контрастивная лингвистика, М., «Прогресс»	1989
7.	Э. Аветян, Семиотика и лингвистика, Е., ЕГУ	1989

8.	А. Гируцкий, Общее языкознание	2001
9.	В. Фон Гумбольдт, Избранные труды по языкознанию	1984
10.	Н. Трубецкой, Основы фонологии	1960
Լրացուցիչ գրականություն(ԼԳ)		
1.	Ա. Ս. Աբրահամյան, Բովանդակության և արտահայտության հակադրման հարաբերականությունը լեզվում // ԲԵՀ, հմ. 1	1988
2.	Ա. Ս. Աբրահամյան, Տեքստային տարածության հորիզոնները || Վեմ	2016, Հմ. 3 (55)
3.	«Նշան, համակարգ, հաղորդակցում», Հոդվածների ժողովածու՝ նվիրված Էդվարդ Աթայանի հիշատակին	2011
4.	Է. Աղայան, Ընդհանուր և հայկական բառագիտություն	1984
5.	Է. Աղայան, Հայ լեզվաբանության պատմություն, I հատոր	1958
6.	Ա. Այվազյան, «Լռություն» երևույթը՝ ըստ հաղորդողի և հաղորդակցվողի || Արդի բանասիրության հիմնախնդիրները. Միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու՝ նվիրված Մանուկ Աբեղյանի ծննդյան 150-ամյակին	2015
7.	Դ. Գյուլզատյան, Վարկած լեզվաբանության պատմության նորագույն պարբերացման || «Նշան, համակարգ, հաղորդակցում», Հոդվածների ժողովածու՝ նվիրված Էդվարդ Աթայանի հիշատակին	2011
8.	Ս. Հովհաննիսյան, Երևութաբանական անդրանցայնությունը հնչյունային մակարդակում || Արդի բանասիրության հիմնախնդիրները. Միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու՝ նվիրված Մանուկ Աբեղյանի ծննդյան 150-ամյակին	2015
9.	Գ. Ղափանցյան, Ընդհանուր լեզվաբանություն, I հատոր	1939
10.	Z. Harris, Distributional Stracture. // “Word”, vol. 10.	1954
11.	Л. Теньер, Основы структурного синтаксиса	1988
12.	У. Чейф, Значение и структура языка	1975

12. Դասընթացի ուսումնամեթոդական քարտ

12.1. Դասախոսությունների ուսումնամեթոդական քարտ

հ/հ	*Թեմա*	Ուսումնասիրվող հարցեր	*Ժամաքանակ*	Գրականություն[7]
1.	Ներածություն: Ընդհանուր լեզվաբանության տեղը լեզվաբանական, բանասիրական, նշանագիտական, իմաստասիրական գիտությունների համակարգում	Ընդհանուր լեզվաբանության առարկան: Ընդհանուր լեզվաբանության տեղը լեզվաբանական գիտակարգերի և տարբեր գիտությունների շրջանակում	1	ՊԳ5
2.	Լեզվաբանության պատմության պարբերացումը	1) Անտարորոշ լեզվաբանություն, 2) համադրական լեզվաբանություն, 3) համակարգային-վերլուծական լեզվաբանություն, 4) գերհամադրական լեզվաբանություն	1	ՊԳ4 (հ. 1), ԼԳ7
3.	Վիլհելմ ֆոն Հումբոլդտի տրամախոսական միաչափությունը և լեզվաբանության՝ որպես ինքնուրույն գիտության հիմնադրումը. լեզվաբանության կազմավորման համադրական շրջանը	Լեզվական ներհակությունների համակարգը: Տրամախոսական միաչափության սկզբունք	2	ՊԳ9
4.	Ֆ. դը Սոսյուրի համակարգային–վերլուծական լեզվաբանության շրջանը (երկչափ սկզբունք)	Երկատումներ: Տրամաբանական երկչափության սկզբունք	2	ՊԳ5
5.	Լեզվաբանության պատմության նորագույն փուլը. բազմաչափ սկզբունք. Է. Աթայանի գերհամարադրական լեզվաբանությունը	Լեզու և արտալեզվական իրականություն	2	ՊԳ1
6.	Լեզվի գոյամակարդակների ըմբռնումը. լեզվի տրամաբանական, հոգեբանական և նյութական շերտերի հարաբերակցությունը	Համակարգ, շարակարգ, գծակարգ: Տրամախոսական բազմաչափության սկզբունք	2	ՊԳ1, ՊԳ2
7.	Լեզվի գոյամակարդակների և ստորակարգային մակարդակների հարաբերակցությունը: Կաղապար և հանրույթ	Կառուցատիպեր	1	ՊԳ3

[7] Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն:

8.	Լեզվի ստորակարգային մակարդակների վերանայման անհրաժեշտությունը՝ նորագույն լեզվաբանության լույսի ներքո	Ստորակարգային մակարդակների նորովի մեկնաբանություն	1	ՊԳ3
9.	Համամակարդակայնության խնդիրը: Հիմնային, շարային և վերասացական մակարդակների և մակարդակային հասկացությունների, պատկերացումների ու միավորների հարաբերակցության խնդիրը	Հիմքագիտություն և շարութաբանություն	2	ՊԳ3
10.	Ներքին և արտաքին լեզվաբանություն: Գերլեզվաբանությունը և նրա բաժինները: Միջլեզվաբանական գիտակարգեր	Լեզվաբանական գիտակարգերի կարգաբերվածությունը	2	ՊԳ1, ՊԳ3, ՊԳ4
11.	Լեզվիմաստասիրության և լեզվանշանագիտության փոխհարաբերությունը	Լեզվի տրամախոսական քննության մեկնակետերը	2	ՊԳ1, ԼԳ1
12.	Լեզվաբանական մեթոդաբանություն: Մեթոդների տիպաբանությունը	Ընդհանուր և մասնավոր մեթոդներ: Լեզվաբանական մեթոդաբանության զինանոցը	1	ՊԳ4 (հ.2)
13.	Լեզվաբանության հեռանկարները	Կանխատեսելի վարկածներ	1	ԼԳ1, ԼԳ2, ԼԳ3

12.2. Գործնական աշխատանքների /սեմինար պարապմունքների ուսումնամեթոդական քարտ

հ/հ	*Թեմա*	Ուսումնասիրվող հարցեր	*Ժամաքանակ*	Ստուգման ձևը	Գրականություն[8]

[8] Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն:

1.	Ներածություն։ Ընդհանուր լեզվաբանության տեղը լեզվաբանական, բանասիրական, նշանագիտական, իմաստասիրական գիտությունների համակարգում	Ընդհանուր լեզվաբանության առարկան։ Ընդհանուր լեզվաբանության տեղը լեզվաբանական գիտակարգերի և տարբեր գիտությունների շրջանակում։	2	Բանավոր հարցում	ՊԳ5
2.	Լեզվաբանության պատմության պարբերացումը	1) Անտարարորոշ լելեզվաբանություն, 2) համադրական լեզվաբանություն, 3) համակարգային-վերլուծական լեզվաբանություն, 4) գերհամադրական լեզվաբանություն	2	Բանավոր հարցում	ՊԳ4 (հ. 1), ԼԳ7
3.	Վիլհելմ ֆոն Հումբոլդտի տրամախոսական միաչափությունը և լեզվաբանության՝ որպես ինքնուրույն գիտության հիմնադրումը. լեզվաբանության կազմավորման համադրական շրջանը	Լեզվական ներհակությունների համակարգը։ Տրամախոսական միաչափության սկզբունք	2	Բանավոր հարցում	ՊԳ9
4.	Ֆ. դը Սոսյուրի համակարգային–վերլուծական լեզվաբանության շրջանը (երկչափ սկզբունք)	Երկատումներ։ Տրամաբանական երկչափության սկզբունք	2	Բանավոր հարցում	ՊԳ5
5.	Լեզվաբանության պատմության նորագույն փուլը. բազմաչափ սկզբունք. Է. Աթայանի գերհամարադրական լեզվաբանությունը	Լեզու և արտալեզվական իրականություն	2	Բանավոր հարցում	ՊԳ1
6.	Լեզվի գոյամակարդակների ըմբռնումը. լեզվի տրամաբանական, հոգեբանական և նյութական շերտերի հարաբերակցությունը	Համակարգ, շարակարգ, գծակարգ։ Տրամախոսական բազմաչափության սկզբունք	2	Բանավոր հարցում	ՊԳ1, ՊԳ2
7.	Լեզվի գոյամակարդակների և ստորակարգային մակարդակների հարաբերակցությունը։ Կաղապար և հանրույթ	Կառուցատիպեր	4	Բանավոր հարցում, գրավոր աշխատանք	ՊԳ3
8.	Լեզվի ստորակարգային մակարդակների վերանայման անհրաժեշտությունը՝ նորագույն լեզվաբանության լույսի ներքո	Ստորակարգային մակարդակների նորովի մեկնաբանություն	2	Բանավոր հարցում	ՊԳ3

9.	Համամակարդակայնության խնդիրը: Հիմնային, շարային և վերասացական մակարդակների և մակարդակային հասկացությունների, պատկերացումների ու միավորների հարաբերակցության խնդիրը	Հիմքագիտություն և շարութաբանություն	4	Բանավոր հարցում, գրավոր աշխատանք	ՊԳ3
10.	Ներքին և արտաքին լեզվաբանություն: Գերլեզվաբանությունը և նրա բաժինները: Միջլեզվաբանական գիտակարգեր	Լեզվաբանական գիտակարգերի կարգաբերվածությունը	2	Բանավոր հարցում	ՊԳ1, ՊԳ3, ՊԳ4
11.	Լեզվիմաստասիրության և լեզվանշանագիտության փոխհարաբերությունը	Լեզվի տրամախոսական քննության մեկնակետերը	2	Բանավոր հարցում	ՊԳ1, ԼԳ1
12.	Լեզվաբանական մեթոդաբանություն: Մեթոդների տիպաբանությունը:	Ընդհանուր և մասնավոր մեթոդներ: Լեզվաբանական մեթոդաբանության զինանոցը	4	Բանավոր հարցում	ՊԳ4 (հ.2)
13.	Լեզվաբանության հեռանկարները:	Կանխատեսելի վարկածներ	2	Բանավոր հարցում	ԼԳ1, ԼԳ2, ԼԳ3

12.3. Ինքնուրույն աշխատանքների ուսումնամեթոդական քարտ

հ/հ	Ինքնուրույն աշխատանքի թեմաները	Աշխատանքի տեսակը[9]	Ներկայացման ժամկետները	Ստուգման ձևը	Գրականություն[10]
1.	Վիլհելմ ֆոն Հումբոլդտի տրամախոսական միաչափությունը	Ռեֆերատ	Կիսամյակի 7-րդ շաբաթ	Բանավոր հարցում	ՊԳ 3, 8
2.	Ֆ. դը Սոսյուրի համակարգային–վերլուծական լեզվաբանության շրջանը	Ռեֆերատ	Կիսամյակի 7-րդ շաբաթ	Բանավոր հարցում	ՊԳ 3, 4
3.	Է. Աթայանի գերհամարադրական լեզվաբանությունը	Ռեֆերատ	Կիսամյակի 7-րդ շաբաթ	Բանավոր հարցում	ՊԳ 1
4.	Քերականական կարգերի նշանագիտական բնութագիրը	Ռեֆերատ	Կիսամյակի 7-րդ շաբաթ	Բանավոր հարցում	ՊԳ 1, 3, 5, 7
5.	Վանկակազմի նշանագիտական բնութագիրը	Ռեֆերատ	Կիսամյակի 7-րդ շաբաթ	Բանավոր հարցում	ՊԳ 1, 3, 5, 7
6.	Լեզվական նշանի տարածաչափական և հարթաչափական մեկնակետերը	Ռեֆերատ	Կիսամյակի 17-րդ շաբաթ	Բանավոր հարցում	ՊԳ 1, 3, 5, 7
7.	Լեզվական նշանի հնարավորության և հավանականության մեկնակետերը	Ռեֆերատ	Կիսամյակի 17-րդ շաբաթ	Բանավոր հարցում	ՊԳ 1, 3, 5, 7
8.	Բառի նշանագիտական բնութագիրը	Ռեֆերատ	Կիսամյակի 17-րդ շաբաթ	Բանավոր հարցում	ՊԳ 1, 3, 5, 7,4
9.	Ձևույթի նշանագիտական բնութագիրը	Ռեֆերատ	Կիսամյակի 17-րդ շաբաթ	Բանավոր հարցում	ՊԳ 1, 3, 5, 7
10.	Հնչյունի նշանագիտական բնութագիրը	Ռեֆերատ	Կիսամյակի 17-րդ շաբաթ	Բանավոր հարցում	ՊԳ 1, 3, 5, 7

[9] Տես 7-րդ կետի հինգերորդ պարբերությունը:
[10] Ըստ 12-րդ կետում նշված ցանկի, օր.՝ ՊԳ 1, ԼԳ 2 և այլն:

13. Դասընթացի նյութատեխնիկական միջոցների ապահովում[11]

Ռեսուրսի անվանումը	Ռեսուրսի անվանումը, քանակը, նկարագրությունը (անհրաժեշտության դեպքում)
Լսարան (հատուկ կահավորմամբ)	-
Նյութեր լաբորատոր աշխատանքների համար	
Սարքեր, սարքավորումներ	
Համակարգչային ծրագրեր	
Այլ	

[11] Նշվում են սարք-սարքավորումների, համակարգչային ծրագրերի նկարագրությունները և քանակը, որոնք անհրաժեշտ են տվյալ դասընթացի ուսումնական գործընթացը կազմակերպելու համար:

14. Գնահատում

Համալսարանում գործում է բակալավրիատի, մագիստրատուրայի և ասպիրանտուրայի ուսանողների գիտելիքների պարբերական ստուգման և գնահատման բազմագործոնային համակարգ, որի կիրառկման հիմնական նպատակներն են՝

- կազմակերպել ուսումնառության համաչափ աշխատանքային գործընթաց, ապահովել գիտելիքների համակողմանի ստուգում, խթանել ուսանողի ինքնուրույն աշխատանքը,
- իրականացնել ինքնուրույն առաջադրանքների, ընթացիկ ստուգումների (ստուգարքներ և քննություններ), ուսումնական գործընթացի այլ բաղադրիչների հաշվառում հետադարձ կապի արդյունավետ մեխանիզմների ներմուծման միջոցով՝ ի նպաստ ուսումնառության գործընթացի բարելավման:

Համալսարանում գնահատման գործընթացը կանոնակարգվում է համաձայն գործող կարգի[12]:

14.1. Գիտելիքների ստուգման և գնահատման բաղադրիչներն են՝

- գործնական (սեմինար) և լաբորատոր աշխատանքների ընթացքում նրա ակտիվության և հմտությունների հաշվառում և գնահատում ընթացիկ ստուգումների միջոցով՝ առավելագույնը գումարային 40 միավոր,
- ինքնուրույն աշխատանքների (անհատական առաջադրանքներ) հաշվառում և գնահատում առավելագույնը գումարային 20 միավոր,
- դասընթացի ենթաբաժինների և ծրագրով նախատեսված այլ առաջադրանքների կատարման և յուրացման ընթացիկ ստուգում և գնահատում կիսամյակի ընթացքում (ընթացիկ քննություններ կամ ստուգարքներ)՝ առավելագույնը գումարային 40 միավոր,
- ստուգման արդյունքների ամփոփում գնահատման նշված բաղադրիչների արդյունքների հիման վրա և դասընթացի արդյունարար գնահատականի ձևավորում՝ առավելագույնը գումարային 100 միավոր:

14.2. Ուսանողների գիտելիքների ստուգում.

Դասընթացն ամփոփվում է քննությամբ:

Քննությամբ ամփոփվող դասընթացն ավարտվում է կիսամյակի 2 քննության միջոցով և մյուս բաղադրիչների գնահատումների արդյունքներով:

---

[12]«Վանաձորի Հ. Թումանյանի անվան պետական համալսարան» հիմնադրամի ուսանողների գիտելիքների ստուգման, գնահատման և հաշվառման կանոնակարգ» (ընդունված ՎՊՀ-ի գիտական խորհրդի կողմից 30.06.2022թ.):

14.3. Հարցաշար (ըստ ծրագրի)

1. Ընդհանուր լեզվաբանության առարկան։ Ընդհանուր լեզվաբանության տեղը լեզվաբանական գիտակարգերի և տարբեր գիտությունների շրջանակում։

2. Ներքին և արտաքին լեզվաբանություն. Լեզվի նկատմամբ ներակա կամ ներորոշ (իմանենտ) և անդրանցական (տրանսցենդենտ) մոտեցումները։

3. Լեզվի սահմանումը։ Լեզվի բնագիտական, տրամաբանական, հոգեբանական, գեղագիտական, մաթեմատիկական, հասարակագիտական և այլ ըմբռնումներն ու սահմանումները, դրանց գոյաբանական և իմացաբանական հիմնավորվածությունը, միակողմանիությունն ու փոխադարձ (համակարգային) լրացողականությունը։

4. Լեզվի ներակա-կառուցվածքային (շարայնական (սինտակտիկական)), անդրանցումային-գործառական (իմաստայնական (սեմանտիկական) (լեզու և իրականություն)), գործայնական (պրագմատիկական)՝ լեզու և գործունեություն, գոյաբանական-իմաստասիրական (լեզուն՝ աշխարհի բաղադրամաս. աշխարհի ներունակ լեզվականություն) ըմբռնումներն ու կաղապարները։ Լեզվի նյութական և ձևական, նեղ և լայն սահմանումները։

5. Բառային լեզու և նրան փոխարինող կամ ուղեկցող նշանային համակարգեր. մշակույթը՝ որպես լեզու և նշան. կենդանիների լեզու. բնության բնական նշանայնությունը։

6. Արտացոլման, արտահայտության և հաղորդակցման սաղմերն արտալեզվական աշխարհում և նրանց աստիճանական անցումը լեզվի։ Լեզվի միակողմանի վերլուծական և բազմակողմանի-համադրական սահմանումները։

7. Առարկայի և մեթոդի ընդհանրությունն ու տարբերությունը։ Մեթոդաբանություն, մեթոդ, մեթոդիկա։

8. Վերլուծությունը և համադրությունը լեզվաբանության մեջ։ Խոսքի վերլուծությունը՝ որպես ընդունողի և համադրումը՝ որպես առաքողի լեզվախոսքային գործունեության գիտակցում և հասկացական վերարտադրում։

9. Հատութավորում, նույնացում, դասակարգում։ Լեզվի դասաբաշխական (տաքսոնոմիկական) ներկայացումը։ Մակածությունը և արտածությունը լեզվաբանության մեջ։ Վարկածային-արտածական մեթոդ։

10. Կաղապար և հանրույթ։ «Կաղապար» տերմինի ներքին հակասականությունը։ Աշխարհը՝ որպես լեզվի կաղապար-նախաձև. լեզուն՝ որպես աշխարհի կաղապար-վերարտադրություն։

11. Կաղապարների տիպաբանությունը։

12. Նկարագրական մեթոդ և նկարագրական լեզվաբանություն. Համաժամանակություն կամ կայականություն։

13. Բաշխումային մեթոդ. հակադրական, լրացուցիչ, ազատ բաշխումներ։

14. Անմիջական բաղադրիչների մեթոդ։ Փոխարկման մեթոդ։

15. Փոխակերպում. միջուկ և փոխակերպ. փոխակերպական կանոններ. նշութավորվածություն։ Խորքային և մակերեսային կառուցվածքներ։ Սերման ըմբռնումը. փոխակերպական-սերող քերականություն։

16. Փոխկաղապարում (Ջահուկյան)։ Հատում և միավորում։

17. Պատմական մեթոդ և պատմա(համեմատա)կան լեզվաբանություն։ Ներքին և արտաքին վերականգնման մեթոդներ։

18. Հնչյունական օրենք։ Ծագումնաբանական ծառ։ Ալիքների տեսություն։ Լեզվի փոփոխություն և լեզվի զարգացում։

19. Լեզվաբանական աշխարհագրություն։ Տարածքային (արեալային) լեզվաբանություն։

20. Բարբառագիտական ատլաս, զուգաբանություններ, տարածք (արեալ)։

21. Ենթաշերտ, մակաշերտ, առշերտ։

22. Կառուցվածքային-տիպաբանական լեզվաբանության առարկան և հիմնական հասկացությունները։

23. Լեզուների զուգաձևություն և այլաձևություն։ Նմուշ լեզու՝ նվազագույն, առավելագույն։

24. Լեզուների ձևաբանական դասակարգումը։

25. Կառուցատիպեր։ Զուտ թեքական ձուլում, թեքակցական ձուլում, անձույլ թեքակցականություն։

26. Լեզուների տիպերն ըստ տեխնիկայի, համադրության աստիճանի, շարահյուսական կապի արտահայտության եղանակի։

27. Հնչութաբանական և շարահյուսական տիպաբանություն։ Քանակական մեթոդները տիպաբանության մեջ։

28. Հանրույթներ։ Լեզուների բնութաբանություն (խարակտերոլոգիա)։ Հանդիպադրական (կոնտրաստիվ) լեզվաբանություն։

29. Լեզվական իրականությունը և նրա կառուցվածքը։ Լեզվական իրականության տրոհումները և վերամիավորումները. Լեզու / խոսք / տեքստ։

30. Էներգեյա և էրգոն հասկացությունները՝ ըստ Վ. ֆոն Հումբոլդտի։

31. Կառուցվածքի մակարդակային բնույթը։ Ստորակարգային մակարդակներ և մակարդակային հասկացություններ, պատկերացումներ ու միավորներ։

32. Լեզվական գոյամակարդակների տարակերպ ըմբռնումները։ Երկաստիճան (Սոսյուր) և եռաստիճան (Տենիեր, Աթայան) գոյամակարդակներ։

33. Լեզու / խոսք, հարացույց / շարակարգ, համակարգ / շարակարգ / գծակարգ։

34. Գոյամակարդակների և ստորակարգային մակարդակների հարաբերակցությունը։

35. Ձևի ուսմունքը. արտաքին և ներքին ձևի հումբոլդտյան քննախոսությունը։

36. Լեզվական նշանի էությունը, բնույթը և կառուցվածքը։ Բովանդակություն / նշանակյալ, արտահայտություն / նշամակիչ, նշանակություն։

37. Նշանակություն և իմաստ։ Նշանակում, նշում և նշանակցում։

38. Խորքայինի և մակերեսայինի հարաբերակցությունը նշանային բաղադրություններում։ Կանխենթադրույթների ըմբռնումը։

39. Ստորոգում։ Քողարկյալ և արտարկյալ ստորոգումներ։ Մակածական և արտածական ստորոգումներ։ Առկայացական տրոհում։ Անդրլեզվական ստորոգումներ։ Ստորոգում և անվանում. դրանց փոխանցումները։

40. Լեզվաբանության պատմության պարբերացումը։

41. Անտարորոշ լեզվաբանության շրջան։ Հին հնդկական լեզվաբանություն։ Նյայայի և սփոտայի ուսմունքները։

42. Անտիկ լեզվաբանություն։ Անվան և իրի փոխհարաբերության խնդիրը. Պլատոն, Արիստոտել, ստոիկներ, էպիկուրյաններ։

43. Ֆյուսեյի և թեսեյի ուսմունքները։

44. Լեզվի տեսությունը հին Հայաստանում։

45. Լեզվի ուսմունքը միջին դարերում։ Հայեցողական քերականություն։

46. Վերածննդի շրջանի «լեզվաբանություն»։ Համընդհանուր բանական քերականություն։

47. Լայբնից, Վիկո, Կոնդիլյակ, Ռուսո, Հերդեր;

48. Լեզվի հարցերը գերմանական դասական փիլիսոփայության մեջ։

49. Ընդհանուր, պատմահամեմատական և կառուցվածքային-տիպաբանական լեզվաբանության առաջացումը։

50. Կառուցվածքային լեզվաբանության դպրոցները։

51. Ժամանակային հայեցակետերի և լեզվաբանական գիտակարգերի հարաբերակցությունը։

52. Արդի լեզվաբանությունը։ Ժամանակակից հայ լեզվաբանության դերն ընդհանուր լեզվաբանության շրջագծում։

<u>Ա) 1-ին ընթացիկ քննություն (կիսամյակի 9-10 շաբաթվա ընթացքում)</u> /գրավոր քննություն/

- **Ընդգրկված հարցեր.**
- Ընդհանուր լեզվաբանության առարկան։ Ընդհանուր լեզվաբանության տեղը լեզվաբանական գիտակարգերի և տարբեր գիտությունների շրջանակում։

- Ներքին և արտաքին լեզվաբանություն. Լեզվի նկատմամբ ներակա (իմանենտ) և անդրանցական (տրանսցենդենտ) մոտեցումները։
- Լեզվի սահմանումը։ Լեզվի բնագիտական, տրամաբանական, հոգեբանական, գեղագիտական, մաթեմատիկական, հասարակագիտական և այլ ըմբռնումներն ու սահմանումները, դրանց գոյաբանական և իմացաբանականհիմնավորվածությունը, միակողմանիությունն ու փոխադարձ (համակարգային) լրացողականությունը։
- Լեզվի ներակա-կառուցվածքային (շարայնական (սինտակտիկական)), անդրանցումային-գործառական (իմաստայնական (սեմանտիկական)(լեզու և իրականություն)), գործայնական (պրագմատիկական)՝ լեզու և գործունեություն, գոյաբանական-իմաստասիրական (լեզուն՝ աշխարհի բաղադրամաս. Աշխարհի ներունակ լեզվականություն) ըմբռնումներն ու կաղապարները։ Լեզվի նյութական և ձևական, նեղ և լայն սահմանումները։
- Բառային լեզու և նրան փոխարինող կամ ուղեկցող նշանային համակարգեր. Մշակույթը՝ որպես լեզու և նշան. Կենդանիների լեզու. Բնության բնական նշանայնությունը։
- Արտացոլման, արտահայտության և հաղորդակցման սաղմերն արտալեզվական աշխարհում և նրանց աստիճանական անցումը լեզվի։ Լեզվի միակողմանի վերլուծական և բազմակողմանի-համադրական սահմանումները։
- Առարկայի և մեթոդի ընդհանրությունն ու տարբերությունը։ Մեթոդաբանություն, մեթոդ, մեթոդիկա։
- Վերլուծությունը և համադրությունը լեզվաբանության մեջ։ Խոսքի վերլուծությունը՝ որպես ընդունողի և համադրումը՝ որպես առաքողի լեզվախոսքային գործունեության գիտակցում և հասկացական վերարտադրում։
- Հատուցավորում, նույնացում, դասակարգում։ Լեզվի դասաբաշխական (տաքսոնոմիկ) ներկայացումը։ Մակածությունը և արտածությունը լեզվաբանության մեջ։ Վարկածային-արտածական մեթոդ։
- Կաղապար և հանրույթ։ «Կաղապար» տերմինի ներքին հակասականությունը։ Աշխարհը՝ որպես լեզվի կաղապար-նախաձև. Լեզուն՝ որպես աշխարհի կաղապար-վերարտադրություն։
- Կաղապարների տիպաբանությունը։
- Նկարագրական մեթոդ և նկարագրական լեզվաբանություն. Համաժամանակություն կամ կայականություն։
- Բաշխումային մեթոդ. Հակադրական, լրացուցիչ, ազատ բաշխումներ։
- Անմիջական բաղադրիչների մեթոդ։ Փոխարկման մեթոդ։

- Փոխակերպում. միջուկ և փոխակերպ. Փոխակերպական կանոններ. Նշութավորվածություն։ Խորքային և մակերեսային կառուցվածքներ։ Սերման ըմբռնումը. Փոխակերպական-սերող քերականություն։
- Փոխկաղապարում (Ջահուկյան)։ Հատում և միավորում։
- Պատմական մեթոդ և պատմա(համեմատա)կան լեզվաբանություն։ Ներքին և արտաքին վերականգնման մեթոդներ։
- Հնչյունական օրենք։ Ծագումնաբանական ծառ։ Ալիքների տեսություն։ Լեզվի փոփոխություն և լեզվի զարգացում։
- Լեզվաբանական աշխարհագրություն։ Տարածքային լեզվաբանություն։
- Բարբառագիտական ատլաս, զուգաբանություններ, արեալ։
- Ենթաշերտ, մակաշերտ, առշերտ։
- Կառուցվածքային-տիպաբանական լեզվաբանության առարկան և հիմնական հասկացությունները։
- Լեզուների զուգաձևություն և այլաձևություն։ Նմուշ լեզու՝ նվազագույն, առավելագույն։
- Լեզուների ձևաբանական դասակարգումը։
- Լեզուների տիպերն ըստ տեխնիկայի, համադրության աստիճանի, շարահյուսական կապի արտահայտության եղանակի։

<u>Բ) 2-րդ ընթացիկ քննություն (կիսամյակի 19-20 շաբաթվա ընթացքում) /բանավոր քննություն/</u>

- **Ընդգրկված հարցեր.**
- Հնչութաբանական և շարահյուսական տիպաբանություն։ Քանակական մեթոդները տիպաբանության մեջ։
- Հանրույթներ։ Լեզուների բնութաբանություն (խարակտերոլոգիա)։ Հանդիպադրական (կոնտրաստիվ) լեզվաբանություն։
- Լեզվական իրականությունը և նրա կառուցվածքը։ Լեզվական իրականության տրոհումները և վերամիավորումները. Լեզու / խոսք / տեքստ։
- Էներգեյա և էրգոն հասկացություններն ըստ Հումբոլդտի։
- Կառուցվածքի մակարդակային բնույթը։ Ստորակարգային մակարդակներ և մակարդակային հասկացություններ, պատկերացումներ ու միավորներ։
- Լեզվական գոյամակարդակների տարակերպ ըմբռնումները։ Երկաստիճան (Սոսյուր) և եռաստիճան (Տենիեր, Աթայան) գոյամակարդակներ։
- Լեզու / խոսք, հարացույց / շարակարգ, համակարգ / շարակարգ / գծակարգ։
- Գոյամակարդակների և ստորակարգային մակարդակների հարաբերակցությունը։
- Ձևի ուսմունք. Արտաքին և ներքին ձևի հումբոլդտյան քննախոսությունը։
- Լեզվական նշանի էությունը, բնույթը և կառուցվածքը։ Բովանդակություն / նշանակյալ, արտահայտություն / նշամակիչ, նշանակություն։

- Նշանակություն և իմաստ։ Նշանակում, նշում և նշանակցում։
- Խորքայինի և մակերեսայինի հարաբերակցությունը նշանային բաղադրություններում։ Կանխենթադրույթների ըմբռնումը։
- Ստորոգում։ Քողարկյալ և արտարկյալ ստորոգումներ։ Մակածական և արտածական ստորոգումներ։ Առկայացական տրոհում։ Անդրլեզվական ստորոգումներ։ Ստորոգում և անվանում. Դրանց փոխանցումները։
- Լեզվաբանության պատմության պարբերացումը։
- Անտարորոշ լեզվաբանության շրջան։ Հին հնդկական լեզվաբանություն։ Նյայայի և սփոտայի ուսմունքները։
- Անտիկ լեզվաբանություն։ Անվան և իրի փոխհարաբերության խնդիրը. Պլատոն, Արիստոտել, ստոիկներ, էպիկուրյաններ։
- Ֆյուսեյի և թեսեյի ուսմունքները։
- Լեզվի տեսությունը հին Հայաստանում։
- Լեզմի ուսմունքը միջին դարերում։ Հայեցողական քերականություն։
- Վերածննդի շրջանի «լեզվաբանությունե։ Համընդհանուր բանական քերականություն։
- Լայբնից, Վիկո, Կոնդիլյակ, Ռուսո, Հերդեր;
- Լեզվի հարցերը գերմանական դասական փիլիսոփայության մեջ։
- Ընդհանուր, պատմահամեմատական և կառուցվածքային-տիպաբանական լեզվաբանության առաջացումը։
- Կառուցվածքային լեզվաբանության դպրոցները։
- Ժամանակային հայեցակետերի և լեզվաբանական գիտակարգերի հարաբերակցությունը։
- Արդի լեզվաբանություն։ Ժամանակակից հայ լեզվաբանության դերն ընդհանուր լեզվաբանության շրջագծում։

14.4. Գնահատման չափանիշները[13].

- Տեսական գիտելիքները ստուգվում են գործնական պարապմունքների ժամանակ՝ բանավոր հարցման, ինքնուրույն աշխատանքի, գրավոր աշխատանքների միջոցով և ընթացիկ քննության ժամանակ ։
- Գործնական աշխատանքները՝ չորս հարցում՝ 10-ական միավոր գնահատմամբ։
- Ինքնուրույն աշխատանքը՝ երկու հարցում՝ 10-ական միավոր գնահատմամբ։

[13] Լրացվում է ըստ ամբիոնի /դասախոսի որոշման։

«ՎԱՆԱՁՈՐԻ Հ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ»
ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ԴԱՍԸՆԹԱՑԻ ՀԱՄԱՌՈՏ ՆԿԱՐԱԳՐԻՉ

Մասնագիտություն՝ **011401.00.6** Մասնագիտական մանկավարժություն
/դասիչ, մասնագիտության լրիվ անվանումը/

Կրթական ծրագիր՝ **011401.19.6** Հայոց լեզու և գրականություն
/դասիչ, կրթական ծրագրի լրիվ անվանումը/

Որակավորման աստիճան՝ Մանկավարժության բակալավր
/բակալավր, մագիստրատուրա/

Վանաձոր 2024

Առկա ուսուցման համակարգ

<table>
<tr><td>Դասընթացի թվանիշը, անվանումը</td><td colspan="4">ՀԼԳ/բ–002 «ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԼԵԶՎԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ»</td></tr>
<tr><td>Դասընթացին հատկացվող կրեդիտը</td><td colspan="4">4 կրեդիտ</td></tr>
<tr><td>Ուսումնառության տարի / կիսամյակ</td><td colspan="4">4-րդ տարի, 2-րդ կիսամյակ</td></tr>
<tr><td rowspan="4">Ժամերի բաշխումը</td><td rowspan="2">Լսարանային</td><td rowspan="2">52</td><td>Դասախոսություն</td><td>20</td></tr>
<tr><td>Գործնական աշխատանք</td><td>32</td></tr>
<tr><td>Ինքնուրույն</td><td colspan="3">68</td></tr>
<tr><td>Ընդամենը</td><td colspan="3">120</td></tr>
<tr><td>Ստուգման ձևը</td><td colspan="4">Ընթացիկ քննություն /գրավոր և բանավոր/</td></tr>
<tr><td>Դասընթացի նպատակը</td><td colspan="4">Դասընթացի նպատակն է ներկայացնել ընդհանուր լեզվաբանության առանցքային հայեցակարգերը՝ լեզվաբանության պատմության շրջափուլերի կազմավորման վրա էական ազդեցություն թողած լեզվաբանների ուսմունքների մեկնությամբ, համապատասխան նյութերը մատուցելիս ուսանողի ուշադրությունը հրավիրել այդ խնդրում հայ լեզվաբանների ունեցած դերի վրա:</td></tr>
<tr><td>Դասընթացի վերջնարդյունքները</td><td colspan="4">Դասընթացը ձևավորում է կրթական ծրագրի հետևյալ վերջնարդյունք(ներ)ը.

• <u>Առարկայի ուսուցման շնորհիվ ուսանողը պետք է իմանա</u> ՝
ա) լեզվաբանական ուսմունքների պատմությունը և դրանց տիպաբանությունը, լեզվաբանության պարբերացման սկզբունքները և նորագույն պարբերացումը,
բ) լեզվի գոյամակարդակների և ստորակարգային մակարդակների հարաբերակցությունը, լեզուների համակարգային և կառուցվածքային օրինաչափությունները,
գ) լեզուների ծագումնաբանական և տիպաբանական առանձնահատկությունները,
դ) լեզվական համակարգերի և ենթահամակարգերի հարաբերակցությունը, լեզվի բնութագիրը՝ տարբեր հայեցակետերով,
ե) լեզվի նշանային բնույթը, լեզվական գոյամակարդակների նշանային բաղադրությունը՝ ըստ նշանակյալ / նշանակիչ բևեռների և դրանք կամրջող նշանակման հոգեկան պահի,
զ) լեզվական և արտալեզվական ոլորտների հարաբերակցությունը, դրանց նշանային պայմանավորվածությունը,</td></tr>
</table>

	է) լեզվաբանության մեջ գործադրվող մեթոդները՝ ըստ ընդհանուր տրամաբանական, բուն լեզվաբանական և միջգիտակարգային շերտավորումների։ • *<u>Առարկայի ուսուցման շնորհիվ ուսանողը պետք է կարողանա</u>* ՝ ա) հիմնավորել և իմաստավորել 5.1 կետում նշված ողջ իմացական պաշարը, բ) կատարել հետազոտական աշխատանք՝ կիրառելով անհրաժեշտ մեթոդ(ներ), գ) գնահատել լեզվական հորինվածքը՝ բոլոր գոյաձևերի, գոյամակարդակների և ոլորտների բեկմամբ։ • *<u>Առարկայի ուսուցման շնորհիվ ուսանողը պետք է տիրապետի</u>* ՝ ա) լեզվաբանական ուսմունքներին, բ) լեզվաբանության պատմության պարբերացման տեսություններին, գ) լեզվաբանական ուսումնասիրությունների մեթոդաբանությանը, դ) լեզվաբանական քննություն կատարելու պահանջներին, ե) լեզվի ծագման տեսություններին, զ) աշխարհի լեզուների դասակարգման սկզբունքներին, է) լեզվաբանական միջգիտակարգերին, ը) լեզվական միավորների և հարաբերությունների կաղապարման սկզբունքներին։
Դասընթացի բովանդակությունը	*Թեմա 1.* Ներածություն։ Ընդհանուր լեզվաբանության տեղը լեզվաբանական, բանասիրական, նշանագիտական, իմաստասիրական գիտությունների համակարգում։ *Թեմա 2.* Լեզվաբանության պատմության պարբերացումը։ *Թեմա 3.* Վիլհելմ ֆոն Հումբոլդտի տրամախոսական միաչափությունը և լեզվաբանության՝ որպես ինքնուրույն գիտության հիմնադրումը. լեզվաբանության կազմավորման համադրական շրջանը։ *Թեմա 4.* Ֆ. դը Սոսյուրի համակարգային–վերլուծական լեզվաբանության շրջանը (երկչափ սկզբունք)։ *Թեմա 5.* Լեզվաբանության պատմության նորագույն փուլը. բազմաչափ սկզբունք. Է. Աթայանի գերհամարադրական լեզվաբանությունը։ *Թեմա 6.* Լեզվի գոյամակարդակների ըմբռնումը. լեզվի տրամաբանական, հոգեբանական և նյութական շերտերի հարաբերակցությունը։ *Թեմա 7.* Լեզվի գոյամակարդակների և ստորակարգային մակարդակների հարաբերակցությունը։ Կաղապար և հանրույթ։ *Թեմա 8.* Լեզվի ստորակարգային մակարդակների վերանայման անհրաժեշտությունը՝ նորագույն լեզվաբանության լույսի ներքո։ *Թեմա 9.* Համամակարդակայնության խնդիրը։ Հիմնային, շարային և վերասացական մակարդակների և մակարդակային հասկացությունների, պատկերացումների ու միավորների հարաբերակցության խնդիրը։

	Թեմա 10. Ներքին և արտաքին լեզվաբանություն։ Գերլեզվաբանությունը և նրա բաժինները։ Միջլեզվաբանական գիտակարգեր։ *Թեմա 11.* Լեզվիմաստասիրության և լեզվանշանագիտության փոխհարաբերությունը։ *Թեմա 12.* Լեզվաբանական մեթոդաբանություն։ Մեթոդների տիպաբանությունը։ *Թեմա 13.* Լեզվաբանության հեռանկարները։
Գնահատման մեթոդները և չափանիշները	▪ Տեսական գիտելիքները ստուգվում են գործնական պարապմունքների ժամանակ՝ բանավոր հարցման, ինքնուրույն աշխատանքի, գրավոր աշխատանքների միջոցով և ընթացիկ քննության ժամանակ ։ ▪ Գործնական աշխատանքները՝ չորս հարցում՝ 10-ական միավոր գնահատմամբ։ ▪ Ինքնուրույն աշխատանքը՝ երկու հարցում՝ 10-ական միավոր գնահատմամբ։
Գրականություն	*Պարտադիր՝* Է. Աթայան, Լեզվական աշխարհի ներքին կերպավորումը և արտաքին վերաբերությունը Է. Աղայան, Լեզվաբանական հետազոտություններ Դ. Գյուլզատյան, Լեզվի ստորակարգային մակարդակների գոյամակարդակային տեղայնացումը Գ. Ջահուկյան, Լեզվաբանության պատմություն, հ. I, II Ֆ. դը Սոսյուր, Ընդհանուր լեզվաբանության դասընթաց Новое в зарубежной лингвистике. Вып. XXV, Контрастивная лингвистика, М., «Прогресс‹ Э. Аветян, Семиотика и лингвистика, Е., ЕГУ А. Гируцкий, Общее языкознание В. Фон Гумбольдт, Избранные труды по языкознанию Н. Трубецкой, Основы фонологии *Լրացուցիչ՝* Ա. Ս. Աբրահամյան, Բովանդակության և արտահայտու-թյան հակադրման հարաբերակա-նությունը լեզվում // ԲԵՀ, հմ. 1 Ա. Ս. Աբրահամյան, Տեքստային տարածության հորիզոնները || Վեմ «Նշան, համակարգ, հաղորդակցում», Հոդվածների ժողովածու՝ նվիրված Էդվարդ Աթայանի հիշատակին Է. Աղայան, Ընդհանուր և հայկական բառագիտություն Է. Աղայան, Հայ լեզվաբանության պատ- մություն, I հատոր Ա. Այվազյան, «Լռություն» երևույթը՝ ըստ հաղորդողի և հաղորդակցվողի || Արդի բանասիրության հիմնախնդիրները. Միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու՝ նվիրված Մանուկ Աբեղյանի ծննդյան 150-ամյակին

	Դ. Գյուլզատյան, Վարկած լեզվաբանության պատմության նորագույն պարբերացման Ս. Հովհաննիսյան, Երևութաբանական անդրանցայնությունը հնչյունային մակարդակում || Արդի բանասիրության հիմնախնդիրները. Միջազգային գիտաժողովի նյութերի ժողովածու՝ նվիրված Մանուկ Աբեղյանի ծննդյան 150-ամյակին Գ. Ղափանցյան, Ընդհանուր լեզվաբանություն, I հատոր Z. Harris, Distributional Stracture. // “Word”, vol. 10. У. Чейф, Значение и структура языка